

Dokumentin sisältö

OSA I VÄESTÖN HYVINVOINNIN TILA VUONNA 2017

- 1 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen perusteet
- 2 Kuntien HYTE-kerroin ja indikaattorit
- 3 Indikaattorien ja muun tiedon osoittama hyvinvointi
- 4 Palvelukatsaus ja tehdyt toimenpiteet
- 5 Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset

OSA II HYVINVOINTISUUNNITELMA VUODELLE 2018

- 6 Kuntastrategian painopisteet ja linjaukset
- 7 Hyvinvointisuunnitelma

OSA III VALTUUSTOKÄSITTELY

- 8 Raportin laatijat
- 9 Raportin hyväksyminen

OSA I VÄESTÖN HYVINVOINNIN TILA VUONNA 2017

1 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen perusteet

Kunnan tehtävänä on edistää kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä. Tämä tehtävä on asetettu terveydenhuoltolaissa. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä käytetään lyhennettä HYTE. HYTE on merkittävä osa myös tulevaa sote- ja maakuntauudistusta. Kunnilla ja maakunnilla on omat tehtävänsä asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Kunnat vastaavat kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä myös sote- ja maakuntauudistuksen jälkeen. Maakuntien tehtävänä on tukea kuntia ja tarjota niille asiantuntemusta HYTE-työn tueksi. Maakuntien tehtävänä on myös huolehtia alueellisesti hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävistä, vastata sosiaali- ja terveystaloukselta sekä siitä, että edistävät ja ehkäisevät palvelut toteutuvat.

Tervon ja Vesannon kunnat ovat yhteistyössä palkanneet HYTE-yhdyshenkilöksi Tervon kunnan varhaiskasvatuspalveluiden esimies Mikko Latvalan, joka koordinoi kunnissa tehtävää HYTE-työtä. Kunnan tekemä HYTE-työ koostuu erilaisista toimenpiteistä. Ensinnäkin lain mukaan kunnan tehtävänä on valmistella valtuustokausittain laaja hyvinvointikertomus ja vuosittainen raportti, joilla seurataan ja ohjataan kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden kehitystä. Toiseksi kunnan tulee kartoittaa tarjolla olevat hyvinvointia ja terveyttä edistävät palvelut ja koordinoita niiden tuotantoa kunnan eri toimialojen ja yhteistyötahojen kanssa. Yhteistyötahoja ovat mm. muut kunnat, seurakunta, paikalliset yritykset ja erilaiset järjestöt. Kolmanneksi kunnan tehtävänä on tukea kansallisten ja alueellisten terveyden edistämisen ja hyvinvointiohjelmien toimeenpanoa ja toteutusta omassa kunnassa.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävillä on useita tavoitteita. HYTE-työllä pyritään kaventamaan asukkaiden hyvinvointi- ja terveyseroja. Tavoitteena on myös lisätä hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä sekä ehkäistä sairauksia, tapaturmia ja syrjäytymistä. Tärkeä osa HYTE-työtä on mielenterveyden ja osallisuuden vahvistaminen. Osallisuudella tarkoitetaan mukanaoloa, vaikuttamista ja huolenpitoa, yhteisössä osallisena olemista. Lisäksi osallisuus tarkoittaa sitä, että ihminen pääsee osalliseksi yhteisesti rakennettuun hyvinvointiin.

HYTE-työllä ei tarkoiteta vain kuntien sosiaali- ja terveystaloukselta, vaan lähes kaikki kuntien ja yhteistyötahojen palvelut ovat HYTE-työtä. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä on oma vahva roolinsa kaikilla kunnan järjestämällä palveluilla kuten mm. kirjasto- ja kulttuuripalveluilla, liikunta- ja nuorisopalveluilla tai ympäristöterveydenhuollolla. Oma yhtä merkittävä osuutensa on niillä palveluilla, joita eri järjestöt, yhteisöt tai yritykset tarjoavat jäsenilleen ja muille kuntalaisille. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämällä on myös vahva taloudellinen merkitys vähentyneinä hoitokuluina, joten on kaikkien etu, että kunnissa on tarjolla monipuolisesti eri toimijoiden tarjoamia palveluita.

2 Kuntien HYTE-kerroin ja indikaattorit

HYTE-kerroin

Osana Sote-uudistusta kunnille otetaan käyttöön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa eli HYTE-kerroin. HYTE-kerroin tarkoittaa sitä, että kuntien tekemällä HYTE-työllä ja sen laadulla on suora vaikutus kunnan valtionosuuteen. HYTE-kertoimella pyritään varmistamaan kuntien aktiivinen HYTE-työ Sote-uudistuksen jälkeisessä muuttuneessa toimintaympäristössä. HYTE-kertoimen olisi tarkoitus tulla käyttöön vuoden 2021 alusta, jolloin kunnille jaetaan ensimmäisen kerran uudistuksen jälkeinen valtionosuus. HYTE-työhön olisi syytä panostaa jo nyt, jotta HYTE-kerroin olisi hyvä alusta alkaen. Alustavasti on kaavailtu, että kunnille jaettava summa olisi noin 57 miljoonaa euroa. Kunnan saama summa on osa valtionosuutta, eikä sitä ole mitenkään korvamerkitty, vaan se voidaan käyttää valtionosuuden perusteissa mainittujen tehtävien hoitamiseen.

Käytännössä kunnan saama summa lasketaan seuraavasti:

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen perushinta x kunnan asukasluku x kunnan hyte-kerroin.

Esimerkiksi 10 000 asukkaan kunta voi saada HYTE-työn onnistumisesta riippuen vaikkapa

$17 \text{ €/asukas} \times 10\,000 \text{ asukasta} \times 0,4 = 68\,000 \text{ euroa}$ tai

$17 \text{ €/asukas} \times 10\,000 \text{ asukasta} \times 0,8 = 136\,000 \text{ euroa}$

Sote- ja maakuntauudistuksessa sosiaali- ja terveyspalvelut, kuten myös ympäristöterveyspalvelut, siirtyvät maakuntien järjestettäväksi, mutta vastuu kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä säilyy kunnilla. Kuntien palkitseminen laadukkaasta HYTE-työstä perustuu siihen, että hyvinvoiva väestö on elinvoimaisen kunnan ja maakunnan edellytys. Lisäksi kasvavat sote-kulut edellyttävät, että hyvinvointia ja terveyttä edistetään laajalti ihmisten arkiympäristöissä. Edellytyksiä väestön hyvinvoinnille ja terveydelle luovat koulutus-, liikunta-, ruoka- ja kulttuuripalvelut, kaavoitus, liikennejärjestelyt sekä monet muut kunnan tehtävät. Kunnan HYTE-kerroin lasketaan ennalta määriteltyjen indikaattorien pohjalta. Indikaattoreita on kahta eri tyyppiä: toimintaa kuvaavat prosessi-indikaattorit ja tuloksia kuvaavat tulosindikaattorit. Indikaattorien soveltuvuus arvioidaan määräajoin, eivätkä ne tule olemaan aina samoja. Yhteensä indikaattoreita on 37.

Toimintaa kuvaavat prosessi-indikaattorit (29 kpl) mittaavat nykytilannetta. Niillä haetaan vastausta kysymykseen "Minkälaista kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työ on". Toimintaa kuvaavat indikaattorit: peruskoulut (10 yksittäistä indikaattoria), liikunta (10 yksittäistä indikaattoria) sekä kuntajohto (9 yksittäistä indikaattoria). Näiden indikaattoreiden määrä on melko suuri, jotta toimintaa voidaan arvioida mahdollisimman laajasti. Nyt valitut indikaattorit mittaavat kokonaisvaltaisesti kunnan toimia aina johtamisesta, seurannasta ja arvioinnista, resursseista ja kuntalaisten osallisuuden edistämisestä käytännön tekemisiin. Olennaista on HYTE-työn pitkäjänteisyys ja suunnitelmallisuus.

Tulosindikaattorit (8 kpl) mittaavat muutosta väestössä. Niillä haetaan vastausta kysymykseen

"Minkälaisia muutoksia kunnan asukkaiden terveydessä ja hyvinvoinnissa on tapahtunut viimeisten kahden vuoden aikana"? Tulosindikaattorit on valittu näiden periaatteiden mukaan: 1. Kunta voi omalla toiminnallaan vaikuttaa indikaattoreihin. 2. Eri ikäryhmät ovat edustettuina. 3. Jotta kunnan väestörakenne, sairastavuus tai työttömyystilanne ei vaikuttaisi tulokseen, mitataan tulosindikaattoreissa lähtökohtaisesti muutosta. 4. Tavoite on, että kunnat olisivat mahdollisimman paljon samalla viivalla ja niillä on mahdollisuus saada todettavia hyviä muutoksia näissä asioissa aikaan. Tulosindikaattoreista lasketaan kahden viimeisimmän vuoden erotus kuvaamaan tapahtunutta muutosta. Jos jonkin indikaattorin arvo on jo tavoitetilanteessa, saa kunta sen osalta maksimipisteet. Alla esitetään taulukoissa kaikki indikaattorit:

Kuntien hyte-kertoimen prosessi-indikaattorit: Peruskoulu

Indikaattori	Indikaattorin kuvaus	Toimenpidesuosituks
Kouluympäristön ja -yhteisön tarkastus	Oppilasmäärällä painotettu keskiarvo kunnan peruskouluista, joissa kouluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin edistämisen tarkastus on tehty terveydenhuoltolain edellyttämällä aikavälillä kolmen vuoden välein.	Kunnan peruskoulujen kouluympäristön terveellisyys ja turvallisuus ja koulu yhteisön hyvinvointi tarkastetaan kolmen vuoden välein. Tarkastustilaisuudessa käsitellään kerätyt taustatiedot monialaisesti, tehdään tilakierros ja kootaan havainnot. Näiden pohjalta laaditaan tarkastuksen loppuyhteenveto sekä sovitaan tarvittavista jatkotoimista, niiden vastuutahoista ja seurannasta. Tarkastus dokumentoidaan tarkastuksen yhteenveto- ja seurantalomakkeille.
Opettajaresurssi	Oppilasmäärällä painotettu keskiarvo kunnan peruskoulujen opettajaresurssista. Opettajien (väh. 16h/vko) lukumäärä /100 oppilasta.	Toiminnan toteuttaminen laadukkaasti edellyttää riittäviä henkilöstövoimavaroja ja tavoitteen näkökulmasta oikein mitoitettua henkilöstöä.
Koulupsykologiresurssi	Oppilasmäärällä painotettu keskiarvo kunnan peruskoulujen psykologiresurssista. Koulu psykologin/ psykologin työpanos (h/viikko) /100 oppilasta.	Opiskelu huoltopalveluita ovat koulu psykologin lisäksi koulukuraattorin sekä kouluterveydenhuollon palvelut. Riittävät, alueellisia tarpeita vastaavat henkilöstövoimavarat ovat laadukkaan toiminnan edellytys. Opiskelu huolto ja opiskelu huoltopalvelut ovat maakunnan ja kuntien yhdyspinnassa ja edellyttävät saumatonta yhteistyötä. Opiskelu huoltoon kuuluu koko koulu yhteisön hyvinvoinnista huolehtiminen (yhteisöllinen opiskelu huolto) ja yksittäisen opiskelijan saama tuki.

Koulukuraattori-resurssi	Oppilasmäärällä painotettu keskiarvo kunnan peruskoulujen kuraattoriresurssista. Koulukuraattorin työpanos (h/viikko) /100 oppilasta	Opiskeluhuollon palveluita ovat koulukuraattorin lisäksi koulupsykologin sekä kouluterveydenhuollon palvelut. Riittävät, alueellisia tarpeita vastaavat henkilöstövoimavarat näissä palveluissa ovat laadukkaan toiminnan edellytys. Opiskeluhuolto ja opiskeluhoitopalvelut ovat maakunnan ja kuntien yhdyspinnassa ja edellyttää saumatonta yhteistyötä. Opiskeluhooltoon kuuluu koko kouluyhteisön hyvinvoinnista huolehtiminen (yhteisöllinen opiskeluhoito) ja yksittäisen opiskelijan saama tuki.
Oppilaiden poissaolot	Oppilasmäärällä painotettu keskiarvo kunnan peruskouluista, joissa poissaolojen kokonaismäärä on tiedossa.	<p>Poissaolojen seuranta mahdollistaa varhaisen puuttumisen ja tuen tarjoamisen riittävän varhain. Poissaolojen seurannalla on mahdollista ehkäistä lasten ja nuorten syrjäytymistä.</p> <p>Pelkkä poissaolojen kokonaismäärä ei kerro, mistä syystä oppilas on ollut poissa ja mihin asioihin tulisi puuttua, esimerkiksi opiskeluhuollon ja koko koulun hyvinvoinnin näkökulmasta. Tämä vuoksi poissaolot tulee tilastoida sairauksiin sekä luvallisiin ja luvattomiin poissaoloihin. Luokanopettajan/-valvojan kuukausittaiset yhteenvetolistat poissaoloista auttavat esimerkiksi opiskeluhoitoryhmää suunnittelemaan tarvittavia toimenpiteitä.</p> <p>Poissaoloihin liittyviä ehkäiseviä toimenpiteitä voidaan toteuttaa sekä yhteisö-, luokka- että yksilötasolla (esimerkiksi yläkoulussa lukuvuoden aloittaminen kolme päivää kestäväällä luokanvalvojajohtoisella jaksolla, joka keskittyy ryhmäyttämiseen ja luokkahengen parantamiseen).</p>
Koulu-tapaturmien ennaltaehkäisy	Oppilasmäärällä painotettu keskiarvo kunnan peruskouluista, joissa on yhteinen käytäntö tai menettelytapa koulutapaturmien ennaltaehkäisemisessä	<p>Koulussa on käytössä joko opetussuunnitelmaan tai muuten kirjattu käytäntö tapaturmien ehkäisemisestä.</p> <p>Terveellisyyden, turvallisuuden ja yhteisön hyvinvoinnin tarkastuksen yhteydessä arvioidaan tapaturmavaarat koulun sisä- ja ulkotiloissa.</p>
Koulumatkaliikunta	Oppilasmäärällä painotettu keskiarvo kunnan peruskouluista, joissa oppilaita aktivoidaan koulumatkaliikuntaan.	Aktivointitapoja on mm. seuraavia: a) koulumatkapyöräily on sallittua ja siihen kannustetaan, b) Pyöräilevä ja kävelevä koulubussi, c) Kilometrikisa, d) Asianmukaiset pyöräparkit, e) Lasten ja vanhempien kannustaminen (koulun järjestämät esim. infotilaisuudet, fillariteemapäivät, pyöräradat, pyöräretket yms.)

Liikuntavälitunnit	Oppilasmäärällä painotettu keskiarvo kunnan peruskouluista, joissa on käytössä pitkätkät liikuntavälitunnit.	Koulun välitunneilla järjestetään ohjattua liikuntaa (vetäjänä esim. paikallisen urheiluseuran edustaja tai koulun oppilas). Välitunteja rytmitetään pidemmän tauon saamiseksi.
Kouluruokailusuositus	Oppilasmäärällä painotettu keskiarvo kunnan peruskouluista, joissa noudatetaan kouluruokailusuositusta (2008, 2017) koululounaan ja välipalojen järjestämisessä.	Kouluruokailussa lapsille ja nuorille opetetaan terveyttä, ruokailutapoja sekä suomalaista ruokakulttuuria. Kouluruokailu ajoitetaan ja porrastetaan siten, että kaiken ikäisille oppilaille tarjoutuu mahdollisuus oikea-aikaiseen ja rauhalliseen syömiseen. Makeisia, virvoitusjuomia tai sokeroituja mehuja ei ainakaan kouluaikana ole säännöllisesti tarjolla. Oppilaan yksilölliset ravitsemukseen tai sairauden hoitoon liittyvät tarpeet sovitaan yhteistyössä oppilaan, huoltajan, ruokailusta vastaavan henkilöstön ja kouluterveydenhuollon kanssa.
Yhteistyö kouluruokailusta vastaavan keittiöhenkilökunnan kanssa	Oppilasmäärällä painotettu keskiarvo kunnan peruskouluista, joissa koulukohtaisessa opetussuunnitelmassa on kuvattu kouluruokailun järjestämisessä tehtävä yhteistyö ruokailusta vastaavan keittiöhenkilökunnan kanssa.	Opetushenkilöstö ja ruokailusta vastaava henkilöstö tekevät yhteistyötä kouluruokailun järjestämisessä ja toiminnan kehittämisessä.

Kuntien hyte-kertoimen prosessi-indikaattorit: Liikunta

Indikaattori

Indikaattorin kuvaus

Toimenpidesuosituks

Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuuden seuranta	Kunta seuraa lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta vähintään kahden vuoden välein.	Kunta seuraa liikuntaseuratoimintaan osallistuneiden lasten ja nuorten suhteellista osuutta ja liikuntapaikkojen käyntitietoja. Kunta hyödyntää Kouluterveyskyselyn tuloksia liikunta-aktiivisuuden seurannassa sekä toteuttaa omia liikuntakyselyjä. Kunta seuraa lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta sukupuolittain.
---	---	---

<p>Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuuden raportointi</p>	<p>Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa.</p>	<p>Liikunta-aktiivisuus raportoidaan osana talousarviota edellisen vuoden toimintatarkastuksessa. Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuuden seurantatieto tulee raportoida luottamushenkilöhallinnolle päätöksenteon pohjaksi.</p>
<p>Liikuntaseurojen, yhdistysten ja kunnan yhteinen asiantuntijaelin</p>	<p>Kunnassa kokoontuu säännöllisesti liikuntaseurojen ja yhdistysten sekä kunnan yhteinen asiantuntijaelin.</p>	<p>Kunta koordinoi yhteistyötä ja edistää liikuntaseurojen ja yhdistysten osallisuutta kutsumalla koolle seuraparlamentin. Keskeisenä tehtävänä on tuottaa liikuntatoimen käyttöön seurojen ja yhdistysten yhteinen näkemys niiden toimintaan vaikuttavista asioista kunnan päätöksenteossa.</p>
<p>Seurojen, yhdistysten ja kunnan yhteiskokous</p>	<p>Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen.</p>	<p>Kunta koordinoi esimerkiksi liikuntafoorumien, järjestötreffien tai hyvinvointitalkoiden järjestämisen, johon kutsutaan mukaan esim. sosiaali- ja terveysalan yhdistykset, nuorisojärjestöt, maahanmuuttajajärjestöt, asukasyhdistykset, ikäihmisten yhdistykset ja kulttuuriseurat.</p>
<p>Asiakaspalautte-kyselyt liikunta-paikkojen tai -palveluiden käyttäjille</p>	<p>Kunta toteuttaa liikuntapaikkojen tai -palveluiden käyttäjille erillisiä asiakaspalautte-kyselyjä vähintään joka toinen vuosi.</p>	<p>Kunta kerää asiakaspalautteita palautelaatikoiden, asiakas-, ja verkkokyselyiden avulla eri foorumien kautta erilaisten ryhmien tavoittamiseksi. Systemaattinen asiakaspalautteen kerääminen täydentää suoraa, suullista henkilökunnan saamaa asiakaspalautetta.</p>
<p>Kohdennetut liikkumisryhmät lapsille ja nuorille</p>	<p>Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikkumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille.</p>	<p>Arkiliikuntaan ja liikunnallisten elämäntapojen oppimiseksi on löydettävä monia keinoja. Kunnan asettamissa tavoitteissa ja toimenpiteissä huomioidaan vähän liikkuvat ryhmät, esimerkiksi toimeentulotuen piirissä olevat lapsiperheet. Kunta hyödyntää yhteistyötä koulujen, kouluterveydenhuollon ja muiden yhteiskunnallisten instituutioiden kanssa. Kunnassa on maksuttomia liikuntavaihtoehtoja lapsille ja nuorille, erityisesti noin 15-vuotiaille, joilla on havaittu tapahtuvan lajista pois putoamista. Kunnassa järjestetään esim. varustekierrätystä harrastamisen hinnan alentamiseksi.</p>

Liikunta-aktiivisuuden kuvaus hyvinvointikertomuksessa	Viimeksi laadittuun kunnan hyvinvointikertomukseen tai muuhun vastaavaan sisältyy kuvaus kuntalaisten liikunta-aktiivisuudesta.	Kuntalaisten liikunta-aktiivisuus on sisällytetty hyvinvointikertomukseen. Kunta seuraa ja tuottaa tietoa liikunnan vaikuttavuudesta ja kuntalaisten aktiivisuudesta. Liikunnan edistämisestä vastaava lautakunta ja liikunnasta vastaava työryhmä käsittelevät kouluterveyskyselyn tuloksia.
Terveyttä ja hyvinvointia edistävän liikunnan vastuutaho nimetty	Kunnassa on sovittu, mikä hallintokunta koordinoi terveyttä ja hyvinvointia edistävää liikuntaa kokonaisuutena.	Kunnassa tehdään viranhaltijasolla (johtoryhmä tai valtuusto) päätös terveyttä ja hyvinvointia edistävän liikunnan vastuutahosta. Päätös sisältää kirjallisesti sovitut tehtävät. Hyvinvointikoordinaattori on keskeinen kunnan eri toimialoja yhdistävä sekä alueellista yhteistyötä koordinoiva toimija. Pienemmissä kunnissa koordinaattori voi olla osa-aikainen hyte-yhdyshenkilö, tai koordinaattori voi olla myös kuntien yhteinen. Liikunnan ja hyvinvoinnin edistämisen vastuuryhmä hyödyntää TEAviisarin tiedonkeruiden tietoja.
Vaikutusten ennakoarviointi (EVA)	Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat valmisteilla olevien lautakuntapäätösten vaikutusten ennakoarviointiin (EVA).	Vaikutusten ennakoarvioinnin (EVA) käyttö vakiinnutetaan kunnassa. Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat lautakuntapäätösten vaikutusten ennakoarviointiin (EVA). Vaikutusten ennakoarviointiprosessissa on kuultu kuntalaisia. EVA-arviointi otetaan käyttöön lautakunnan alaisten palvelujen suunnittelussa.
Liikunnan edistämisen poikkihallinnollinen työryhmä	Kunnassa toimii poikkihallinnollinen työryhmä, jossa käsitellään liikunnan edistämistä.	Kunnassa toimii poikkihallinnollinen työryhmä, jossa käsitellään liikunnan edistämistä.

Kuntien hyte-kertoimen prosessi-indikaattorit: Kuntajohto

Indikaattori

Indikaattorin kuvaus

Toimenpidesuosituks

Laaja hyvinvointikertomus	Laaja hyvinvointikertomus laadittu kerran valtuustokaudessa.	Laaja hyvinvointikertomus on kunnassa valmisteltu hyvinvointipolitiikan suunnittelun, arvioinnin ja raportoinnin työväline, joka valmistellaan kerran valtuustokaudessa ja päivitetään vuosittain osana kuntasuunnittelua. Kertomukseen valitut painopisteet toimivat osana talousarviota ja toimialojen käyttösuunnitelmaa. Hyvinvointikoordinaattori käynnistää työn kunnan hyvinvointiryhmän kanssa. Mukana tulisi olla järjestöt, seurakunnat ja yritykset. Kuntalaisten osallistaminen takaa vaikuttavamman lopputuloksen.
Kuntalaisten elintapojen raportointi	Valtuustolle raportoidaan vuosittain väestön elintapoja ja niissä tapahtuneita muutoksia.	Valtuusto on kunnan ylintä päätösvaltaa käyttävä elin. Kunnanvaltuutettujen on tiedettävä kuntalaisten elintavoista ja niissä tapahtuneet muutokset tavoitteiden ja toimenpiteiden arvioimiseksi hyvinvointityöryhmässä. Valtuustolle tehdään vuosittain raportti, jossa kuvataan kuntalaisten terveyden ja hyvinvoinnin tilaa sekä toteutettuja toimenpiteitä niiden ylläpitämiseksi ja parantamiseksi. Raportti on osa hyvinvointikertomuksen toimeenpanoa ja lakisääteistä seurantaa.
Paikallinen turvallisuussuunnitelma	Paikallisen turvallisuussuunnitelman perusteella on päätetty toimenpiteistä kunnanhallituksessa tai kunnanvaltuustossa.	Turvallisuussuunnitelma on osa kunnan valmiussuunnittelua ja alueellista hyvinvointikertomusta sekä osa organisaatioiden omavalvontasuunnitelmaa. Kunnassa tehdään poikkihallinnollisesti yhteistyötä turvallisuussuunnitelmasta. Poikkihallinnollisuus edellyttää vahvaa koordinaatiota, josta eri hallinnonalat hyötyvät ja se vahvistaa toimenpiteiden täytäntöönpanoa.
Väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä kuvaavat mittarit	Kunnan toiminta- ja taloussuunnitelmassa määritellään vuosittain mittarit, joilla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista.	Kunnalla on käytössä joko omat mittarit tai kansalliset tietolähteet, kuten Avohilmo, Sotkanet, TEAviisari tai Terveystemme. Valitut painopisteet toimivat osana talousarviota ja toimialojen käyttösuunnitelmaa, joita arvioidaan talousarvion toteutumisen yhteydessä. Asetettujen tavoitteiden tulee olla selkeitä, jotta niitä voidaan mitata mahdollisimman yksiselitteisillä ja konkreettisilla mittareilla.

Hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutuminen	Tarkastuslautakunnan tekemässä arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutuminen.	Valtuusto asettaa tarkastuslautakunnan hallinnon ja talouden tarkastuksen ja arvioinnin järjestämiseksi. Tarkastuslautakunta on suoraan kaupunginvaltuuston alainen toimielin, jonka tehtävänä on mm. arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet toteutuneet kunnassa. Tällä oikeutuksella tarkastuslautakunta voi ottaa aktiivisesti kantaa myös hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tilaan ja asetettujen tavoitteiden toteutumiseen kunnassa. Tarkastuslautakunta voi tarkastella kunnan toimintaa kriittisesti, nostaa esiin onnistumisia ja esittää kunnan toiminnan kehittämistä.
Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen asiantuntijuus	Kunnassa toimii erikseen nimetty asiantuntija, suunnittelija tai vastaava, joka koordinoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä.	Kunta nimeää hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuutahot. Toimeenpanosta vastaa esim. hyvinvointikoordinaattori tai vastaava asiantuntija, joka huolehtii mm. hyvinvointikertomustyön koordinoinnista ja yhteistyöstä kunnan toimialojen ja muiden toimijoiden kuten järjestöjen, yritysten ja seurojen välillä.
Kunnan hyvinvointitavoitteet valtuustokauden investointiohjelmassa	Kunnan investointiohjelmassa otetaan huomioon kunnan hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutuminen.	Kunnanvaltuusto vahvistaa sitovat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet ja seuraa niiden toteutumista. Kunnan investointiohjelman valmistelussa voidaan käyttää esimerkiksi vaikutusten ennakoarviointia (EVA), jolloin myös investointien hyvinvointi- ja terveysvaikutukset tehdään näkyväksi.
Lasten osallisuutta edistävä toiminta	Kunnassa toimii hallituksen tai valtuuston asettama lapsiparlamentti tai vastaava foorumi, jossa kuntalaiset voivat vaikuttaa kunnan hyvinvointia ja terveyden edistämistä koskevaan päätöksentekoon.	Suomi on ratifoinut YK:n lasten oikeuksien julistuksen vuonna 1991. Sopimuksen yksi neljästä yleisestä periaatteesta on lapsen näkemyksen kunnioittaminen. Kunnanhallitus tai -valtuusto tekee päätöksen lapsiparlamentin asettamisesta. Lapsiparlamentin kautta edistetään lasten osallisuutta kunnan päätöksenteossa. Kunta järjestää esimerkiksi alueellisia osallisuusryhmiä.

Asiakasraadit tai foorumit	Kunnan palveluiden suunnittelussa/kehittämistyössä hyödynnetään asiakasraateja/foorumeja.	Kunta järjestää asiakasraateja tai vastaavia osallisuuden foorumeja, joka keskittyy asukkaiden ja kunnan toimijoiden väliseen vuorovaikutukseen ja informaation jakamiseen. Nämä ovat väylä tuoda asukkaiden näkemyksiä kuntasuunnitteluun ja päätöksentekoon. Asiakasraadeilta tai foorumeilta saadaan aloitteita, esityksiä ja lausuntoja. Ne voivat osallistua alueen kehittämiseen, järjestää tilaisuuksia ja toimintaa ja osalla voi olla taloudellista päätösvaltaa esimerkiksi järjestöjen avustuksissa ja pienimuotoisessa paikallisessa kehittämisessä.
----------------------------	---	--

Tulosindikaattorit

Sotkanet-indikaattorin numero   Indikaattori
Lähde

286	Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, osuus 8. ja 9. luokan oppilaista	Kouluterveys-kysely
288	Tupakoi päivittäin, osuus 8. ja 9. luokan oppilaista	Kouluterveys-kysely
3906	Ylipaino, osuus 8. ja 9. luokan oppilaista	Kouluterveys-kysely
3219	Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, osuus vastaavanikäisestä väestöstä	Tutkinto-rekisteri (Tilastokeskus)
189	Nuorisotyöttömät, osuus 18–24-vuotiaasta työvoimasta	Työnvälitys-tilasto (TEM), Työssäkäynti-tilasto (Tilastokeskus)
234	Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaat, osuus vastaavanikäisestä väestöstä	Toimeentulo-tukirekisteri
306	Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25–64-vuotiaat, osuus vastaavanikäisestä väestöstä	Eläketurva-keskus
3959	Katumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä henkilöillä verrattuna 10 000 vastaavan ikäiseen henkilöön.	Hoitoilmoitus-järjestelmä

3 Indikaattorien ja muun tiedon osoittama hyvinvointi

TEAvisari

TEAvisari on palvelu, jonka tilastot kuvaavat kunnan terveydenedistämisasiivisuutta. TEAvisari-palvelusta löytyy Vesannon kunnasta vuoden 2017 dataa kuntajohdon, perusopetuksen osalta. Lukiokoulutuksen tiedot ovat vuodelta 2016 ja perusterveydenhuollon vuodelta 2018. Muut osiot ovat liikunta, jonka tietoja ei ole tarjolla sekä ammatillinen koulutus, jota ei Vesannolta löydy. Vesanto kuntana saa 59 pistettä (koko maan keskiarvo on 70). Kuntajohto saa 39 pistettä (79), perusopetus 77 (67), lukiokoulutus 81 (70) ja perusterveydenhuolto 57 (67). Kuntajohdon mitattavat osiot ovat: sitoutuminen 33 (77), johtaminen 38 (75), seuranta ja tarveanalyysi 50 (85) sekä osallisuus 33 (78). Perusopetuksen mitattavat osiot ovat: sitoutuminen 80 (82), johtaminen 77 (68), seuranta ja tarveanalyysi 83 (67), voimavarat 62 (54), yhteiset käytännöt 92 (77), osallisuus 78 (61) sekä muut ydintoiminnat 65 (61). Lukiokoulutuksen osalta samat osiot ovat: sitoutuminen 90 (85), johtaminen 84 (65), seuranta ja tarveanalyysi 85 (66), voimavarat 75 (60), yhteiset käytännöt 70 (68), osallisuus 81 (75). Perusterveydenhuollon osalta samat arvot ovat: sitoutuminen 9 (42), johtaminen 69 (78), seuranta ja tarveanalyysi 20 (46), voimavarat 84 (73), yhteiset käytännöt 97 (74), osallisuus 57 (81) sekä muut ydintoiminnat 62 (71). Kuntajohdon osalta Vesanto on kaikissa osiossa maan keskiarvoa heikompi, joten kehitettävää on tulosten pohjalta kaikilla sektoreilla. Sekä perusopetuksessa että lukiokoulutuksessa terveydenedistämisasiivisuus on erittäin hyvällä tasolla. Perusterveydenhuollossa osa asioista tehdään erittäin hyvin ja osa heikommin. Tuloksista ei voi vetää suuria johtopäätöksiä, mutta ne antavat jonkinlaisen kuvan Vesannon kunnan terveydenedistämisasiivisuudesta.

Sotkanet

Tulosindikaattoreista tarkasteluun on nostettu kolme, joista löytyy vertailukelpoista dataa THL:n Sotkanet-palvelusta myös vuosilta 2015-2017.

Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä (/ 10 000 vastaavan ikäistä): Koko maassa ja Pohjois-Savossa hoitajaksot ovat olleen alimmillaan vuonna 2015. Molemmilla tasoilla nousua vuonna 2016 ja maltillista laskua vuonna 2017. Vesannolla lukemat ovat laskeneet joka vuosi ja ovat nyt alle maan keskiarvon. Koko maan keskiarvo on vuosien 2015-2017 aikana ollut 329,8-347,9-334,5. Pohjois-Savon maakunnassa 372,5-415,9-407,3. Vesannolla 376,4-360,5-247,5. Vesannon osalta kehitys näyttää hyvin positiiviselta. Kunnan pienen koon vuoksi yksittäiset tapaukset vaikuttavat kuitenkin tilastoon merkittävästi, jolloin lyhyellä aikavälillä vaihtelu voi olla suurta. Hyvästä kehityksestä huolimatta kaatumisten ja putoamisten ehkäisyyn tulisi joka tapauksessa kiinnittää huomiota.

Nuorisotyöttömät, % 18-24 -vuotiaasta työvoimasta: Koko maassa ja Pohjois-Savossa nuorisotyöttömyys on ollut laskussa vuosien 2015-2017 aikana. Vesannolla nuorisotyöttömyys on lisääntynyt samalla aikavälillä. Koko maan keskiarvo on vuosien 2015-2017 aikana ollut 17,4%, 17,3% ja 14,4%. Pohjois-Savon maakunnassa 19,6%, 19,1% ja 16,4%. Vesannolla 15,3%, 19,6% ja 20,8%. Nuorisotyöttömyyden kehitys Vesannolla on huolestuttava suhteessa valtakunnalliseen ja maakunnalliseen laskevaan trendiin.

Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25-64 -vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä:

Työkyvyttömyyseläkettä saavien määrä on hiljalleen laskenut niin Vesannolla, Pohjois-Savossa kuin koko maassa. Koko maan keskiarvo on vuosien 2015-2017 aikana ollut 7,4%, 7,2% ja 6,9%. Pohjois-Savon maakunnassa 11,0%, 10,6% ja 10,2%. Vesannolla 16,2%, 15,1% ja 14,5%. Indikaattoria tulkittaessa olennaisinta on muutos, joten Vesannonkin osalta kehitys on siis positiivinen, mutta ero sekä koko maahan että omaan maakuntaan on silti merkittävä.

Vesannon osalta sekä Sotkanetin indikaattoritiedot että TEAviisarin terveydenedistämisen aktiivisuus ovat vajavaisia johtuen kunnan pienestä koosta ja mahdollisesti keräämättä tai toimittamatta jääneestä aineistosta. Esimerkiksi 8.-9. luokkalaisten tupakanpolto tai ylipaino ovat huonoja indikaattoreita, koska kouluterveyskyselyyn vastanneiden määrä jää niin pieneksi, että tuloksia ei voida julkaista.

4 Palvelukatsaus ja tehdyt toimenpiteet

Opetus- ja kasvatustoiminta

-Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on edistää pienten lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista heidän elämänpiirissään tapahtuvassa kasvatuksellisessa vuorovaikutuksessa. Vesannon kunnassa lasten varhaiskasvatus sisältää lasten päivähoidon päiväkodissa, perhepäivähoidossa ja ryhmäperhepäivähoidossa sekä päiväkodissa toteutettavan esiopetuksen. Opetushallituksen laatimiin varhaiskasvatuksen suunnitelman valtakunnallisiin perusteisiin pohjaava kuntakohtainen varhaiskasvatussuunnitelma tehtiin syksyn 2016 ja kevään 2017 aikana osittain Nilakan kuntien yhteistyönä. Uusi varhaiskasvatussuunnitelma otettiin käyttöön 1.8.2017. Kaikille päivähoitoon hakeneille järjestyi päivähoitopaikka lain säättämässä ajassa. Henkilöstön osaamista vahvistettiin koulutusten avulla mm. useamman lähikuntien yhteisen koulutushankkeen (Toimiva lapsi-toimiva arki) tiimoilta. Hankkeen koulutukset vahvistivat myös uuden 2017 käyttöönotetun varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista. Asetuksen mukaisen henkilöstömitoituksen toteutumiseksi jouduttiin satunnaisesti turvautumaan sijaisten palkkaamiseen lähinnä ryhmäperhepäivähoidossa. Erityisen ja tehostetun tuen tarpeisiin voitiin vastata entistä paremmin havainnointia ja dokumentointia kehittämällä sekä erityisesti kiertävän lastentarhanopettajan ja koulun erityisopettajan konsultaatiolla. KELA:n kustantamaa puhe- ja toimintaterapiaa järjestettiin päiväkodin tiloissa. Yhteistyössä Nilakan kuntien kanssa kehitettiin käytänteitä ja osaamista kasvun ja oppimisen tuen alueella. Yhteistyötä lisättiin myös sosiaalitoimen kanssa, erityisesti perhetyöntekijän työpanoksella. Monialainen työryhmä vahvistaa osaltaan kokonaisvaltaista lapsen ja perheen tukemista. Sähköisiä sovelluksia otettiin käyttöön lähinnä esiopetuksessa oppimisen taitoja kehitettäessä.

-Perusopetus

Perusopetuksen tehtävänä on edistää lapsen kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen ohjaamalla häntä vastuulliseen toimintaan ja yhteisesti hyväksytyjen sääntöjen noudattamiseen sekä toisen ihmisen arvostamiseen. Opetuksen tehtävänä on myös antaa oppilaille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Vesannolla perusopetus järjestetään yhtenäiskoulussa. Siihen kuuluvat sekä perusopetus että lukiokoulutus. Myös varhaiskasvatus on saman hallinnon alla. Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta kuuluu koulun toimintaan tarjoten 1.-2. luokan oppilaille turvalliset iltapäivät. Ohjaajina toimivat koulunkäynninohjaajat. Perusopetuslain mukaista aamu- ja iltapäivätoimintaa tarjotaan koululla iltapäivisin ja aamutoiminta järjestetään päiväkotikiikossa. Vesannon yhtenäiskoulun toimintaa ohjaavat seuraavat arvot: oikeus hyvään opetukseen, kasvu ihmisyyteen, toisen kunnioittaminen, oppilaan ainutlaatuisuus, turvallisuus, oikeudenmukaisuus ja tasa-arvo.

Oppimisympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta lisääviä toimia oli lukuvuoden mittaan seuraavasti: henkilöstö ohjeistettiin ilmoittamaan puutteista heti ne huomattuaan, uuden henkilöstön perehdytys ja turvallisuuskävely, ennakoiva oppilashuolto, KiVa-koulu toiminta oppitunteineen ja kyselyineen sekä verso (vertaissovittelu) -toiminnan alkaminen. Turvallisuussuunnitelma ajantasaisesti vuosittain ja henkilökunta perehtyy turvallisuusasioihin sekä kokouksissa että itsenäisesti. Suurimmalla osalla henkilöstöstä on voimassa oleva ensiapukoulutus. Uudet opiskeluhuoltoa koskevat

opetussuunnitelmat otettiin käyttöön 1.8.2014 alkaen. Yhteisöllinen opiskeluhooltotyö käynnistyi hyvin ja yksilökohtaista opiskeluhoitoa kehitettiin edelleen. Opiskeluhoollon resurssien riittävyyteen kiinnitettiin erityistä huomiota. Koulupsykologipalvelu lisääntyi syksyllä 2017 uuden sopimus pohjaisen psykologipalvelun myötä. Kodin ja koulun yhteistyötä tehtiin sekä kunta/koulu-, luokka- että oppilastasolla. Yhteistyötä ohjaavat periaatteet ovat aktiivisuus, monikanavaisuus, avoimuus ja kodin osallistaminen. Lähtökohtana on eri osapuolten keskinäinen kunnioitus ja kasvatuskumppanuus. Oppilaiden vaikutuskanavia ovat kaikille ikäluokille laajentunut oppilaskuntatyö, ryhmänohjaajan tunnit ja erilaiset kyselyt. Perusopetuksen uutta 1.8.2016 voimaan tullutta opetussuunnitelmaa työstettiin Nilakan kuntien yhteistyönä. Uusi opetussuunnitelma on otettu käyttöön vuosiluokilla 1-6 ja tämän jälkeen käyttöönotto etenee vuosittain. Koulurakennusten sisäilman laatua ja vaikutuksia tutkittiin lukuvuoden 2016-2017 aikana. Sisäilmatyöryhmän aloitteesta opetus siirrettiin Vanamo - rakennuksesta väistötiloihin 1.8.2017 alkaen.

-Lukio

Lukio on myös osa Vesannon yhtenäiskoulua ja lukion nimi on 1.8.2009 alkaen Vesannon yhtenäiskoulun lukio. Vuosikurssikohtaisen lähiopetuksen lisäksi opetusta järjestetään vuorovuosikursseina omana lähiopetuksena kahden eri vuosikurssin opiskelijoille tai yhteistyössä muiden lukioiden kanssa videoneuvotteluna, virtuaaliopetuksena sekä verkkokursseina. Näin pystytään tarjoamaan syventävät ja soveltavat kurssit sekä laajentamaan kielivalikoimaa. Kunta järjesti edelleen Vesannon yhtenäiskoulun lukion opiskelijoille maksuttoman koulukuljetuksen, kun koulumatkan pituus oli yli 5 km. Lukion opiskelijamäärä 20.9.2016 (nuorten ops): 63, josta vieraskuntalaisten osuus oli 46 %. Vesantolaisista peruskoulun päättäjäistä noin 40 % jatkaa omassa lukiossa. Opetuksen laatuun ja sisältöön kiinnitetään erityistä huomiota lukion kilpailukykyä parantamiseksi. Vesannon yhtenäiskoulun lukio oli mukana Kuopion kaupungin hallinnoimassa itäsuomalainen oppimisverkosto - yhteistyössä (Isoverstas), jonka tavoitteena on tarjota etäopintomahdollisuuksia. Tavoitteena on yksilölliset, joustavat ja alueellisesti kattavat koulutuspalvelut erilaisille oppijoille sekä uuden opettajuuden ja toimintakulttuurin kehittäminen. Isoverstas tarjoaa verkko-opetusta ja mahdollistaa virtuaaliluokka -opetuksen. Ylioppilaskirjoitusten sähköistämiseen varaudutaan ja sähköisiä kurssikokeita testataan.

Opetussuunnitelma uudistui 1.8.2016 alkaen 1. vuosikurssilla ja uuden opetussuunnitelman käyttöönotto etenee vuosittain. Uudessa opetussuunnitelmassa on eri tieteenaloja yhdistäviä teemaopintoja. Ne eheyttävät opetusta ja kehittävät opiskelijoiden tapaa hahmottaa ja ymmärtää yksittäistä oppiainetta laajempia kokonaisuuksia. Vesannon yhtenäiskoulun lukiossa osa näistä toteutetaan lähiopetuksena (esimerkiksi luonnontieteiden työkurssit Jyväskylän yliopiston Konneveden tutkimusasemalla sekä Vesannolla toteutettava eräretkeilykurssi). Osa teemaopinnoista opiskellaan itsenäisesti. Perusopetuksen laatukriteerityössä laaditussa arviointisuunnitelmassa on huomioitu myös lukiokoulutuksen arviointi. Syksyllä 2014 Vesannon yhtenäiskoulun lukion Erasmus+ hanke hyväksyttiin ja koulumme toimi hankkeen koordinaattorina. Hankkeen nimi oli Young European and Well-being ja yhteistyökoulut olivat Italiasta ja Puolasta. Yhteistyö nivottiin eri oppiaineiden opetukseen ja hankkeen aikana tehtiin sekä opettajien että opiskelijoiden vierailuja puolin ja toisin. Hankkeen rahoitus Cimon kautta kattoi kaikki kustannukset. Hanketta toteutettiin vuosina 2014-2017. Suonenjoen ja Rautalammin lukioiden kanssa yhteistyössä jatkettiin lukioiden verkko-opetushanketta. Hankkeen avulla panostetaan lukioiden verkko-opetusyhteistyöhön sekä sähköisten opetusmenetelmien ja kokeiden toteuttamiseen.

-Aikuiskoulutus

Aikuiskoulutus sisältää kansalaisopistotoiminnan, joka toteutetaan Sisä-Savon kansalaisopiston toimesta. Sisä-Savon kansalaisopisto on avoin vapaan sivistystyön opisto toimialueensa Suonenjoen, Rautalammin, Tervon ja Vesannon asukkaille. Kansalaisopisto järjestää alueen koulutus- ja kulttuuritarpeita tukevaa monipuolista ja hyvinvointia lisäävää yleissivistävää koulutusta ja harrastustoimintaa, ammatillista lisäkoulutusta, työvoimapoliittista koulutusta sekä maksupalvelu- ja projektitoimintaa. Vuonna 2017 kansalaisopisto täytti 70 vuotta ja juhli merkkivuottaan kaikissa kunnissa. Vesannon kunnan tuntimäärä vuonna 2017 oli 2350 tuntia. Kansalaisopiston lisäksi aikuiskoulutukseen kuuluu konservatorio. Kuopion konservatorion alaisena toimivaan Suonenjoen musiikkiopistoon varattiin 13 opiskelijapaikkaa vesantolaisille. Konservatorio-opiskelijoiden määrä on viime vuosina vähentynyt.

Kirjasto- ja kulttuuripalvelut

-Kirjasto

Kirjasto- ja tietopalvelujen tavoitteena on edistää väestön yhtäläisiä mahdollisuuksia sivistykseen, kirjallisuuden ja taiteen harrastukseen, jatkuvaan tietojen, taitojen ja kansalaisvalmiuksien kehittämiseen, kansainvälistymiseen sekä elinikäiseen oppimiseen. Kunnan tehtävänä on kirjasto- ja tietopalvelujen järjestäminen. Kirjasto on keskeisellä paikalla oleva julkinen tila, joka on avoin, turvallinen ja puolueeton tila kaikille. Kirjaston tulee turvata kaikille oikeus verkkopalveluihin sekä tietoon, järjestämällä kirjasto- ja tietopalveluja ja taata monipuolinen aineistokokoelma. Kirjasto toteuttaa lasten lukemisharrastuksen kasvuun tähtäävää toimintaa yhteistyössä varhaiskasvatuksen ja koulujen kanssa. Kirjastotoiminnassa tavoitteena on edistää myös virtuaalisten ja vuorovaikutteisten verkkopalvelujen ja niiden sivistyksellisten sisältöjen kehittymistä. Kirjasto liittyi v. 2016 Ylä-Savon kirjastoverkko Rutakkoon. Verkko mahdollistaa kaikkien Rutakko-kirjastojen aineistojen käytön. Vuonna 2017 kirjastossa oli tarjolla monipuolisesti eri tapahtumia: Koululaisille järjestettiin kirjastonkäytön opetusta, teatteriesityksiä sekä teatterimatka. Kirjasto oli myös mukana lukudiplomitoiminnassa. Aikuisille oli tarjolla digikahvilaa ja virtuaaliasioinnin opastusta. Kirjallisuuspiiri kokoontui kevään aikana muutaman kerran. Kirjaston hallinnoima ”Kirjavakka”-hanke (kirjasto ja vanhukset) järjesti monenlaista tapahtumaa. Omatoimikirjasto avattiin huhtikuun alussa. Omatoimikirjasto lisäsi kirjastokäyntejä n. 10 prosentilla. Kirjasto oli mukana Suomi 100-villasukkien keräämisessä ja luovutuksessa. Kirjastoon hankittiin uutuusaineistoa sekä täydennettiin kokoelmaa määrärahojen puitteissa.

-Kulttuuripalvelut

Kunnan tehtävänä on edistää, tukea ja järjestää kulttuuritoimintaa kunnassa. Tavoitteena on kulttuurin monipuolinen tarjoaminen kunnan eri-ikäisille asukkaille. Vuoden 2017 aikana järjestettiin ennätysellinen määrä erilaisia tapahtumia, kävijöitä tapahtumissa oli yhteensä n. 2700 henkilöä. Suurin tapahtuma oli lastenjuhlat helmikuussa, jossa esiintyi Hevisaurus. Konserteista mainittakoon mm. Suomemme suloksi, Hetki laululle, Rajallisten konsertti, Tämä taivas, tämä maa, Maakuntalaulut sekä Reissumiehen tarinoita. Lisäksi järjestettiin mm. aikamatka Torpparimuseolla. Vesantolaiset vierailivat Tervossa Veteraanijuhlissa. Joulukuussa järjestettiin itsenäisyysjuhlat. Kulttuuritoimi jakoi

keväällä kohdeavustuksia, järjesti kaksi järjestöpalaveria ja teki yhteistyötä Vesannolla tapahtumia järjestävien tahojen kanssa. Yhteistyö oli sekä taloudellista tukea että käytännön toimintaa. Kulttuuritoimi järjesti Vesannolla taidetapahtumia sekä osallistui järjestöjen kulttuurikohteisiin suuntautuvien matkojen kustannuksiin.

Vapaa-aika- ja nuorisopalvelut

-Vapaa-aikapalvelut

Yleisten edellytysten luominen liikunnalle on valtion ja kuntien tehtävä. Liikunnan järjestämisestä vastaavat pääasiassa liikuntajärjestöt. Kunnan tulee luoda edellytyksiä kuntalaisten liikunnalle kehittämällä paikallista ja alueellista yhteistyötä sekä terveyttä edistävää liikuntaa, tukemalla kansalaistoimintaa, tarjoamalla liikuntapaikkoja sekä järjestämällä liikuntaa ottaen huomioon myös erityisryhmät. Vapaa-aikapalvelut järjestetään "vauvasta vaariin" -periaatteella yhteistyötä naapurikuntien kanssa lisäten ja ostopalveluvaihtoehdot selvittäen. Palveluiden järjestämisessä otetaan huomioon lasten ja nuorten määrän väheneminen ja väestön ikääntyminen sekä ICT:n hyödyntäminen mm. tilavarauspalveluissa. Tiloja ja tapahtumia markkinoidaan aktiivisesti. Vapaa-aikatoimen, seurojen, yhdistysten ja muiden sidosryhmien yhteistyötä kehitetään. Vuonna 2017 toteutettiin monipuolisia liikunta- ja vapaa-aikapalveluita. Kaksi ottelumatkaa Kalpan peleihin järjestettiin yhteistyössä Tervon liikuntatoimen kanssa maaliskuussa. Lapsille järjestettiin uimakouluja ja kesäkerhoja. Liikuntatoimi oli mukana, yhteistyössä Hengitysyhdistyksen kanssa, järjestämässä kuntalaisille uintimatkoja Viitasaarelle. Keväällä oli 8 reissua ja syksyllä 8 reissua. Kuntalaisten ulkoilupäivä järjestettiin lokakuussa yhteistyössä eri järjestöjen kanssa. Tervon kunnan ja Ikäinstituutin kanssa käynnistettiin ikäihmisille suunnattu vertaisohjaajakoulutus.

-Nuorisopalvelut

Kunnan nuorisotyöhön ja -politiikkaan kuuluvat nuorten kasvatuksellinen ohjaus, toimintatilat ja harrastusmahdollisuudet, tieto- ja neuvontapalvelut, nuorisoyhdistyksien ja muiden nuorisoryhmien tuki, sekä liikunnallinen, kulttuurinen, kansainvälinen ja monikulttuurinen nuorisotoiminta, kuten myös nuorten ympäristökasvatus sekä tarvittaessa nuorten työpajapalvelut ja etsivä nuorisotyö tai muut paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin sopivat toimintamuodot. Vesannolla nuorisohjaajan tehtäviin kuuluu nuorten yökahvilatoiminta ja muiden vapaa-ajan harrastusmahdollisuuksien luominen. Valtaosa toiminnasta toteutetaan itsenäisesti, mutta myös yhteistyössä eri yhdistysten ja toimijoiden sekä lähialueiden kuntien nuorisotyön kanssa sekä ns. perinteisenä nuorisotyönä, että verkossa. Kesällä 2017 järjestettiin kaksi leiriä yhteistyössä Vesannon seurakunnan nuorisotyön kanssa. Partaharjulla järjestetty viisipäiväinen Lahja-leiri oli suunnattu n. 10-14 -vuotiaille ja Tervonsalmen kolmipäiväinen lastenleiri 6-10 -vuotiaille. Toimintavuoden aikana tehtiin yhteistyötä useiden muidenkin järjestöjen / yhteisöjen kanssa, joista merkittävimpinä Vesannon MLL ja Rock-Klubi sekä kunnan kulttuuritoimi.

Nuorisotoimi avusti nuorisojärjestöjä sivistyslautakunnan päätöksen mukaan yhteensä 5.000 eurolla. Nuorisovaltuustolla oli 1500 euron määräraha järjestämäänsä toimintaan toiminnan laajuudesta riippuen. Nuorisohjaaja tuki nuorisovaltuuston työskentelyä ja oli läsnä kokouksissa. Yökahvilatoimintaa järjestettiin perinteisesti joka perjantai- ja lauantai-ilta koulun lukuvuoden aikana. Syys-, hiihto-, ja kesälomilla järjestettiin kolmipäiväinen nuorten verkkopelitapahtuma "kuppilAN", joka kokosi n. 40 nuorta / tapahtuma Vesannon lisäksi myös muista lähialueen kunnista. Vesannon

yhtenäiskoulun väistötila-asiat aiheuttivat sen, että yökahvilan tilat olivat käytännössä jatkuvassa käytössä. Päiväsaikaan yökahvilalla järjestettiin musiikin opetusta ja tilat olivat lukiolaisten taukotilakäytössä sekä tarjosivat mahdollisuuden tapaamisille nuorisohjaajan, opinto-ohjaajan tai etsivän nuorisotyöntekijän kanssa. Kolmena arki-iltana / vko yökahvilassa järjestettiin kansalaisopiston bändi- yms. kursseja.

Ateriapalvelut

Ravintokeskus on toimittanut ateriat kaikkiin sosiaalitoimen alaisiin yksiköihin, päiväkoteihin ja henkilökunnan ruokailuun. Keskuskeittiö on tuottanut lounaat yhtenäiskoulun ja lukion oppilaille, opettajille ja henkilökunnalle kevätlukukauden loppuun, jonka jälkeen tuotanto on siirretty yhteen keittiöön. Ruokapalvelujen toiminnan muutoksista suurin oli Yhtenäiskoulun toiminnan lakkauttaminen koulun kiinteistössä ja oppilaiden siirtyminen väistötiloihin. Koulun keittiötoimintojen siirtäminen ravintokeskukselle, palvelukeskuksen yhteyteen oli moninaisten suunnitelmien takana. Ravintokeskuksen toimi- ja varastotilat eivät ole suunniteltu näin suurille valmistusmäärille. Laitekanta ei vastannut tarpeita ja koulunkeittiöstä ei saatu mahtumaan kaikkia tarvittavia laitteita ravintokeskuksen olemassa oleviin toimitiloihin. Työnkuvia, työaikoja ja ruokalistoja oli suunniteltava uusiksi ja toimiviksi. Muutoksen ohella tehtävänä oli koululaisten väistötilojen saaminen sellaisiin tiloihin, että ruokailu voi tapahtua mahdollisimman sujuvasti ja tiloissa voidaan tiskata lounasastiat. Henkilöstön muutoksen sietokykyä koeteltiin taas ja osaltaan tämä vaikutti työhyvinvointiin ja työssä viihtymiseen. Kuljetuksen järjestäminen väistötiloihin, reittien ja aikataulujen hiominen sujui hyvin. Yhteistyö kuljetukset hoitavan tahon kanssa oli joustavaa. Keittiölaitteiston vanhentuminen johti yhä nouseviin korjauskustannuksiin. Tulevina vuosina investoinnit laitteisiin ovat pakollisia.

Tekninen toimi

Tekninen toimi tuottaa sille kuuluvia ympäristöä säästäviä peruspalveluja. Kiinteistötoimi vastaa vastuualueen rakennuksista, huoneistoista, maa- ja metsätiloista sekä kunnan rakennuttamis- ja rakentamistehtävistä. Kiinteistötoimen painopistealueena oli suunnitelmallinen kiinteistöjen kunnossapito laadittujen kuntokatselmusten pohjalta. Kiinteistöjen kunnossapitotyöt toteutettiin oikea-aikaisesti laadittujen kuntokatselmusten mukaisesti. Toimintatapa jatkaa kiinteistöjen elinkaarta ja estää korjausvelan syntymistä. Suunnitelman toteuttamiseksi tarvitaan vuosittain suuremman määrärahan varaamista talousarvioon. Katujen liikennöitävyys ja kunto pidettiin hyvällä tasolla. Puistojen ja yleisten alueiden painopisteenä oli ympäristön siistimis- ja kunnostustyöt. Tehtiin liikenneturvallisuussuunnitelman mukaisia liikenneturvallisuutta parantavia korjaustoimenpiteitä. Ympäristönsuojelun tehtävänä on hoitaa lakisäätteisiä lupa-, valvonta-, seuranta- ja edistämistehtäviä, joilla ehkäistään ympäristön pilaantumista ja edistetään ympäristön kestävää käyttöä. Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisena toimii Pielaveden, Keiteleen ja Vesannon kuntien yhteinen ympäristölautakunta. Tulosalueen tehtävät hoiti ympäristölautakunnan alainen kuntien yhteinen ympäristönsuojelusihteeri.

Perusturva

- Sosiaalityö

Sosiaalityö sisältää lastensuojelun, muut perheiden palvelut, päihdehuollon ja mielenterveyspalvelut. Sosiaalityön tarkoituksena on edistää ja ylläpitää kuntalaisten sosiaalista turvallisuutta ja toimintakykyä järjestämällä tarkoituksenmukaiset sosiaalihuollon palvelut oikea-aikaisesti käytettävissä olevilla resursseilla. Tavoitteena on palvelujen suunnitelmallisuus, varhainen puuttuminen sekä asiakkaiden neuvonta ja ohjaus. Vuonna 2017 lastensuojeluilmoitusten käsitteleminen määräajassa (7vrk:ssa) ja selvitysten valmistuminen max 3 kk:ssa ei toteutunut henkilöstöressurssien vajauksen ja vaihtuvuuden vuoksi. Vesannon kunnassa oli sosiaalityöntekijän virka useamman kerran julkisesti avoinna, eikä siihen saapunut kelpoisuuden omaavia hakijoita. Pielaveden kunnalta ostettiin sosiaalityöntekijän työpanosta 1pv / viikossa 2.1.2017 alkaen sekä sosiaalityöntekijän palvelua yksityiseltä palveluntuottajalta. Sosiaalityöntekijän virkanimike muutettiin vastaavaksi sosiaalityöntekijäksi, jolloin virka saatiin täytettyä sosiaalityöntekijän kelpoisuuden omaavalla henkilöllä ajalle 3.4.-31.8.2017. Tämän jälkeen vastaavan sosiaalityöntekijän virka oli auki uudelleen ja täytettiin 16.10.2017 alkaen. Palveluohjaajan virka saatiin täytettyä 16.1.2017 alkaen.

Kunta on mukana Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa (Lape). Nilakan alueelle (Vesanto, Tervo, Keitele ja Pielavesi) nimettiin Lape-työryhmä, joka kokoontui sovituksi noin kolmen kuukauden välein. Lape-työryhmän puheenjohtaja, Vesannon kunnan perusturvajohtaja, osallistui myös maakunnalliseen Lape-työryhmän työskentelyyn. Perhekeskusyhdyshenkilöt nimettiin ja kuntakohtaiset Lape-työryhmät aloittivat toimintansa syksyllä 2017. Vesanto oli mukana kansa-koulu-hankkeessa, joka on sosiaalihuollon asiakasasiakirjalain toimeenpanohanke, joka tukee sosiaalialan organisaatioiden valmiutta liittyä valtakunnalliseen sosiaalihuollon asiakastiedon arkistoon. Hankkeessa edistetään määrämuotoisen kirjaamisen käyttöönottoa ja kansallisten luokitusten ja asiakasasiakirjarakenteiden toimeenpanoa asiakastietojärjestelmiin, niin että ne noudattavat sosiaalihuollon asiakasasiakirjalain vaatimuksia. Perusturvassa oli yksi henkilö syksyllä 2016 käynyt kirjaamisvalmentajien valmennuksen. Sosiaalitoimiston henkilöstöä valmennettiin kirjaamisvalmentajien toimesta yhteistyössä Tervon kanssa keväällä 2017 kaksi eri kertaa. Sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut ja tukitoimet erityistä hoitoa ja tukea tarvitseville asiakkaille pystyttiin järjestämään. Päihdekuntoutusta myönnettiin tarpeen mukaan. Kuntoutusjaksot olivat lyhyitä ja avohoitoa tukevia. Ennaltaehkäisevällä työllä pystyttiin ehkäisemään enempää laituskuntoutuksen tarvetta.

- Kotihoito

Kotihoito käsittää koti- ja sairaanhoidolliset toiminnot, tukipalvelut, päiväkeskuksen, omaishoidon tuen, perhehoidon, kotihoidon yöhoidon, Vesakoti 3 ryhmäkodin sekä palvelutalo Niittykukan, johon kuuluu myös entinen Viherkummun asuntola. Kotihoidon ydintehtäviä ovat kotona asumisen tukeminen, ennakoivan ja toimintakykyä ylläpitävän toiminnan kehittäminen ja uusien toimintamallien luominen. Säännöllisten kotihoidon asiakkaiden määrä nousi edellisen vuoden 22 %:sta 25 %:iin.

Asiakasmäärän nousua selittää osin Niittykukan palvelutalon rakennemuutos, jonka seurauksena tuetun palveluasumisen paikat lisääntyivät kotihoidossa. Linjattiin, että ennaltaehkäisevään vanhustyöhön, asiakkuuskriteereihin ja palvelutarpeen arviointiin tulee kiinnittää jatkossa entistä

enemmän huomiota. Lisäksi kotihoidon toimintatapoja, kirjaamista ja tilastointia pitää edelleen kehittää suunnitelmallisesti. Kotihoito oli vuonna 2017 suunnitelmallisesti mukana sosiaali- ja terveystieteiden valtakunnallisessa I & O-kärkihankkeessa, jossa kehitetään ikäihmisten kotihoitoa ja vahvistetaan kaikenikäisten omaishoitoa. Hanketapaamisia järjestettiin 5 kertaa vuonna 2017. Työntekijöiden hyvinvointiin panostettiin. Varhaisen puuttumisen malli on käytössä. Myös työterveyshuollon kanssa tehtiin yhteistyötä henkilöstön työssäolon tukemiseksi.

Työvuorosuunnittelulla ja muilla työjärjestelyillä pyritään tukemaan henkilöstön työhyvinvointia jatkossa entistä paremmin. Henkilöstöä koulutettiin, mm. Tunteva-hoitaja koulutus käynnistettiin.

- Tehostettu palveluasuminen

Tehostettu palveluasuminen on tarkoitettu henkilöille, jotka tarvitsevat ympärivuorokautista hoivaa ja huolenpitoa. Tehostetun palveluasumisen yksikössä on henkilökunta paikalla ympäri vuorokauden. Tehostettu palveluasuminen käsittää Simolan palvelukeskuksen; Simolan, Myllykallion ja Hoivayksikön (entinen vuodeosasto) sekä ostetun palveluasumisen. Hoivayksikön liittyttyä Simolan tehostettuun palveluasumiseen 1/2017, Simolassa hoidetaan yhä huonompikuntoisia asukkaita, joilla on fyysisiä ja psyykkisiä rajoituksia. Henkilökunnan sopeuttamista uuteen toimintamalliin tuettiin muutuskoulutuksella. "Muutos työyhteisössä: laitoksesta tehostettuun palveluasumiseen" -koulutus käsitti neljä koulutuskertaa/ryhmä, kolme ryhmää (teema: muutosprosessi, miten työ muuttuu, tehostettu palveluasuminen ja yhteenveto). Säännölliset tiimipalaverit pidettiin viikoittain tiimivastaavan johdolla. Palavereissa käsiteltiin toiminnan kehittämistä ja vietiin toimintatavat käytäntöön. Suunniteltiin ja luotiin asukkaille turvallinen, virikkeellinen ja kodinomainen hoivayksikkö. Omaisia motivoitiin osallistumaan asukkaan hoitoon. Omaisia informoitiin ennen muuttoa fyysisen ympäristön kodinomaisuuden luomisesta. Asukkaat osallistuivat halutessaan Simolan puolen virikeryhmiin tiistaisin ja torstaisin. Asukkaille nimettiin omahoitaja, joka toimii yhdyshenkilönä hoitavien tahojen ja omaisten kanssa. Toimintakykyä ja omatoimisuutta tuetaan kuntouttavan työotteen toimintatavoilla. Asukkaalle tehtiin yksilöllinen hoito- ja kuntoutussuunnitelma (kuntohoitaja) moniammatillisessa yhteistyössä.

- Erityispalvelut

Kehitysvammahuollon tarkoituksena on järjestää kehitysvammaisille henkilöille lakisääteiset palvelut asiakkaan yksilölliset tarpeet huomioiden. Kehitysvammahuolto sisältää laitospalvelut, päivätoiminnan, muun kehitysvammahuollon (ostettu palveluasuminen) sekä Ruskakodin toiminnan. Kunnan omana toimintana tuotetaan kehitysvammaisten avohuollon ohjaus, päivätoimintaa ja palveluasumista Ruskakodissa. Laitospalvelut ostetaan Vaalijalan kuntayhtymältä.

Vammaispalveluiden tarkoituksena on edistää vammaisen henkilön edellytyksiä elää ja toimia muiden kanssa yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä. Vammaispalvelut on tarkoitettu vammaisille henkilöille, joilla on pitkäaikaisia ja kohtuuttoman suuria vaikeuksia selviytyä tavanomaisista arkielämän toiminnoista ja joille yleiset palvelut eivät ole riittäviä tai sopivia. Vammaispalveluita ovat mm. kuljetuspalvelut, henkilökohtainen apu, palveluasuminen, päivätoiminta sekä välttämättömät asunnon muutostyöt.

Työpajatoiminnan tavoitteena on syrjäytymisen ehkäiseminen, osallisuuden ja elämänhallinnan vahvistaminen sekä asiakkaan tukeminen työ- tai koulutuspaikan saamiseksi. Työpaja sisältää työpajan, nuorten työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön. Vuonna 2017 työpajalla valmentautujien

määrä oli 18 henkilöä. Syys-joulukuussa työtilojen puuttuminen vaikeutti toimintaa. Valmennusjaksoja oli vuoden aikana kuitenkin yhteensä 37. Valmentautujista 5 pääsi opiskelemaan. Palautteiden perusteella aloitettiin työvalmennuksen kehittäminen, joka keskeytyi henkilöstömuutosten takia. Kehittämistyö jatkuu v. 2018. Lisäksi tiivistetään yhteistyötä palveluohjauksen kanssa. Tyttöryhmää kokeiltiin seurakunnan nuorisotyön kanssa yhteistyössä 7 kertaa, jonka jälkeen se päätettiin lopettaa vähäisen osallistujamäärän vuoksi.

Terveyspalvelut

Pohjois-Savon sairaanhoitopiirin liikelaitos Kysteri tuottaa perusterveydenhuollon palvelut. Kysteri vastaa yhdessä Pohjois-Savon sairaanhoitopiirin ja kuntien kanssa terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä sekä palvelujen järjestämisestä yhdenvertaisesti. Tavoitteena on, että palvelut järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisiksi kuin kuntalaisten toimintakyky, terveydentila ja siihen vaikuttavat tekijät seurannan perusteella edellyttävät. Kysterin palvelujärjestelmän tavoitteena on turvata palvelujen saatavuus ja saavutettavuus. Palvelujen tarpeen arviointi toteutuu lääketieteellisen, hammaslääketieteellisen tai muun hoidon ja hoivan tarpeen arvioinnin mukaisesti. Tavoitteena on myös tukea palveluiden tuottamisessa kuntien kotihoidon ja muun sosiaalitoimen sekä erikoissairaanhoidon tarkoituksenmukaista toimintaa ja keskinäistä työnjaon porrastusta. Kysteri toimii kumppanuudessa kuntien eri hallintokuntien kanssa kehitettäessä terveellistä ja turvallista väestön hyvinvointia edistävää elin- ja asuinympäristöä ja vastattaessa kansanterveystyön ennaltaehkäisyn haasteisiin. Väestön ikääntyminen lisää lähitulevaisuudessa terveyspalvelujen tarvetta ja käyttöä. Oleellista on perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon toiminnan yhteen nivominen, terveyttä edistävät toimet ja palvelujen tarkoituksenmukainen käyttö sekä toimivat hoitoketjut terveydenhoidosta kotiin sekä kotihoidon järjestämät terveydenhuollon palvelut ja tukitoimet. Vesannon perusterveydenhuollon palveluiden tuottamista kehitetään yhteistyössä Kysterin ja Nilakan palvelualueen kuntien kanssa. Palvelujen tuottamistapojen kehittämisellä pyritään parantamaan tuottavuutta ja varautumaan ikärakenteen muutokseen sekä työvoiman saatavuuden turvaamiseen. Työntekijöiden sitoutumista ja osaamisen ylläpitämistä edesautetaan. Tavoitteena on tuottaa lähipalvelut kustannustehokkaasti uusien toimintatavoin ja ICT:tä hyödyntäen. Kehittämisprosessissa voidaan selvittää esimerkiksi toimintojen keskittämistä, toimipisteiden profiloitumista, henkilöstön resurssointia ja päivystyskäytänteitä.

Ympäristöterveydenhuolto

Ympäristöterveydenhuolto on ympäristöperäisten terveystekijöiden vähentämiseen, poistamiseen ja ehkäisemiseen tähtäävää toimintaa. Se on osa ennaltaehkäisevää perusterveydenhuoltoa, jossa riskit huomioon ottaen valvotaan viime kädessä ihmisen terveyteen vaikuttavaa elinympäristöä. Ympäristöterveydenhuoltoon kuuluvat terveydensuojelun, elintarvikkeiden, tupakkalain ja eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonta ja eläinlääkäripalvelut. Tavoitteena on hyvälaatuinen talousvesi, terveellinen asuin- ja elinympäristö, turvalliset elintarvikkeet, terveen ja hyvinvoivat eläimet sekä toimiva eläinlääkintähuolto. Valvomalla ja edistämällä ympäristöterveydenhuollon lakien noudattamista varmistetaan, että elinympäristöön vaikuttava toiminta on suunniteltua ja toimintaa harjoitetaan turvallisesti ja riskejä minimoiden. Kunnan on tiedotettava ympäristöterveydenhuollon toimialaan

kuuluvista asioista ja järjestettävä ohjausta ja neuvontaa sekä yhteistyössä muiden viranomaisten ja laitosten kanssa varauduttava ennakolta toimiin erityistilanteiden aiheuttamien terveyshaittojen ehkäisemiseksi, selvittämiseksi ja poistamiseksi.

Tervon kunta isäntäkuntana järjestää Tervon, Suonenjoen, Rautalammin, Vesannon, Keiteleen ja Pielaveden ympäristöterveyspalvelut. Ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella ympäristöterveydenhuollon tehtävistä huolehtii ympäristöterveyslautakunta (kunnan terveydensuojeluviranomainen). Käytännön valvontaa hoitavat ympäristöterveystarkastajat ja eläinlääkärit, joille lautakunta on delegoinut osittain päätösvaltaansa.

Valvontatyötä kunnissa ohjaa vuosittain laadittava valvontasuunnitelma. Suunnitelmassa huomioidaan valtakunnallinen ministeriöiden (MMM ja STM) ja keskusviranomaisten (Evira ja Valvira) sekä alueellinen Itä-Suomen aluehallintoviraston ohjaus. Suunnitelma toteutui vuoden 2017 osalta hyvin. Toiminnan painopiste on kuitenkin voimakkaasti suunnittelemattomassa työssä, terveyshaittaepäilyjen selvittämisessä, toimijoiden ja kuntalaisten ohjauksessa ja neuvonnassa sekä lausunto- ja työryhmyöskentelyssä. Huhtikuussa (6.4.) 2017 Tervon kunnan ympäristöterveyspalvelut järjesti talousvesi -aiheisen koulutustilaisuuden Lohimaassa ja joulukuussa (12.12.) isännöitsijöille ja kuntien kiinteistöhuollosta vastaaville henkilöille kohdennetun infotilaisuuden sisäilmasta johtuvien terveyshaittaepäilyjen selvittämisprosessista. Lisäksi ympäristöterveyspalvelut on ollut esillä Vesannon kesäpäivässä ja viranhaltijat ovat vierailleet asiantuntijoina useissa muiden toimijoiden järjestämässä koulutustilaisuuksissa.

Eläinlääkintähuoltoon kuuluvat lemmikki- ja tuotantoeläinten terveydentilan ja sairauksien toteaminen ja hoito sekä eläinlääkinnällisten todistusten antaminen. Palveluihin kuuluu myös eläinten terveyden ja hyvinvoinnin ylläpito, ennaltaehkäisevä terveydenhuolto sekä eläinsuojelu. Eläinlääkäripalvelua järjestetään sekä arkipäivisin virka-aikana että kiireellistä eläinlääkäriapua kaikkina vuorokaudenaikoina.

Elinkeinotoiminta

Vesannon kuntastrategiassa (vuoden 1997 versio) määriteltiin tavoitteeksi luoda yrityksille hyvät toimintaedellytykset. Kunnan elinkeino-ohjelmassa (laadittu vuonna 2010) elinkeinopolitiikan päämäärinä ovat yhteistyö ja verkostoituminen, elinkeinoelämän kehittäminen, elinkeinotuet ja elinkeinopolitiikan resurssit. Painopistealueiksi on määritelty elinkeinokalatalouden edistäminen sekä palvelu- ja maaseutuyrittäjyyden kehittäminen. Valtuustokauden (2013-2016) tavoitteissa korostuvat mm. infrastruktuurin kehittäminen, aktiivinen elinkeinopolitiikka palvelujen turvaamiseksi sekä elinvoimaisuuden ja kunnan imagon parantaminen mm. kuntamarkkinoinnin keinoin ja yhteisöllisyyttä tukemalla. Elinkeinoasiamiehen toimenkuva jakautuu kahteen päätehtävään; yritysneuvontaan sekä kunnissa tehtävään elinkeinostrategiseen ja elinkeinojen kehittämistyöhön. Yhtenä tehtäväalueena elinkeinoasiamiehellä on myös kuntien viestinnän suunnittelu. Apuna elinkeinotoiminnan kehittämisessä on SavoGrow Oy:n projektit, joista merkittävimmät vesantolaisten yritysten kannalta ovat elintarvike-, metalli-, yrityskoulutus sekä maaseutuyritysprojektit. Esimerkkejä vuoden 2017 toimista:

SavoGrown Järvikalahankeessa tehtiin tuotekehitystyötä sekä kehitettiin vähempiarvoisen kalan pyyntitekniikkaa.

SavoGrow osallistui Megatärsky-rekrytointitapahtumaan 21.2. Kuopiossa markkinoiden alueen työpaikkoja. Samoin osallistuttiin Työllisyysviikon (vko 8) tapahtumien järjestämiseen.

eMaaseutu -hanke SavoGrowlla toteutti hyviä virtuaalipalvelukokeiluja mm. omatoimikirjastot.

SavoGrow aloitti maakunnallisen Pohjois-Savon Lakeland-matkailuhankkeen, jossa kohderyhmänä erityisesti kiinalaiset.

Kunnan uudet nettisivut otettiin käyttöön

Sponsorisopimus kilpa-ampuja Mirka Kyyrösen kanssa.

Jätjestettiin kesäkohtaaminen 1.7. ja julkaistiin kuntatiedotelehti touko- ja joulukuussa.

Pidettiin alueelliset yrittäjäjuhlat Vesannolla 16.9.2017.

Vesanto pääsi mukaan Mansikka ry:n hallinnoimaan Kirkonkylät palvelukeskuksina -hankkeeseen.

Maaseutuhallinto

Kuopion, Suonenjoen ja Varkauden kaupunkien sekä Kaavin, Leppävirran, Rautalammin, Rautavaaran, Siilinjärven, Tervon, Tuusniemen ja Vesannon kuntien alueella toimivan Sydän-Savon maaseutupalvelujen tehtävänä on huolehtia maaseudun elinkeinojen, elinolosuhteiden ja palvelujen kehittämisestä sekä maaseutuelinkeinoja koskevien viranomaistehtävien hoitamisesta.

Yhteistoiminta-alueella turvataan maaseutuhallinnon palvelujen saatavuus ja toiminta siten, että toiminta on tehokasta, tasapuolista ja avointa. Maataloustuotteiden maailmanmarkkinoiden, kansallisen ja kansainvälisen kauppapolitiikan kehitys sekä Euroopan unionin yhteisen maatalouspolitiikan muutokset ovat kaikki omalta osaltaan muuttaneet maatalouden toimintaolosuhteita Suomen maatalouden kannalta entistä haasteellisemmaksi. Maaseutuhallinnon yhteistoiminta-alueella pystyttiin vastaamaan toimintaympäristön muutoksen tuomiin haasteisiin ja turvaamaan EU-lainsäädännön vaatimusten täyttyminen maataloustukihallinnon viranomaistehtävien osalta. Hallinnolliset tehtävät pystyttiin hoitamaan yhteistoiminta-alueen osalta niin, etteivät tuotantotukien maksut yhteistoiminta-alueen toiminnan vuoksi viivästyneet. Yhteistoiminta-alueen kehittämistoimien niukkenevien resurssien vuoksi Sydän-Savon maaseutupalvelu keskittyi maatilataustaisten yritysten kehittämiseen. Maaseutuyritysten ja toimintaympäristön vaatimia kehittämistoimenpiteitä voitiin toteuttaa yhteistyössä yhteistyökumppaneiden kanssa koulutus- ja kehittämishankkeiden kautta. Esimerkkejä vuonna 2017 suoritetuista toimista:

Sähköisten palveluiden kehitystä ja käyttöönottoa maaseudulla edistettiin olemalla mukana Palvelu tulevaisuuteen eMaaseutu -hankkeen toiminnan ohjausryhmätyössä.

Maaseututaajamien kehittämiseksi oltiin mukana valmistelemaan Kirkonkylät palvelukeskuksina -hanketta.

Järjestöyhteistyötä ja järjestöjen valmiuksia hallinnon muuttuessa kehitettiin Sakke - Pohjois-Savon järjestöyhteistyön -kehittämishankkeen ohjausryhmätyössä.

Maatilojen yritystoiminnan kehittämisessä keskityttiin sukupolvenvaihdostilanteissa oleviin maataloihin tekemällä spv-alkukartoituksia, antamalla perusneuvontaa omistajanvaihdoksiin ja järjestämällä yhteistyössä sidosryhmien kanssa spv-omistajanvaihdostiedotustilaisuuksia.

Marjantuotantoa harkitseville yrittäjille järjestettiin keväällä 2017 aktivointitilaisuus.

Aktivointitoimenpiteitä maidontuotannon ylläpitämiseksi pohdittiin ja toimeenpantiin yhteistyössä muiden kehittämistoimijoiden kanssa.

Peltojen vuokrasopimuksiin ja omistajanvaihdoksiin liittyvissä asioissa annettiin asiantuntija-apua sekä avustettiin maatilojen talous- ja sukupolvenvaihdossuunnitelmien asiantuntijapalvelujen käyttöä.

Maaseutuyrittäjien henkisestä hyvinvoinnista huolehdittiin Voimaa arkeen -hankkeen muodostaman asiantuntijaverkoston kautta olemalla mukana asiantuntijoina ja hankkeen ohjausryhmätyössä.

Uusien yrittäjien ja osaavien ammattilaisten saatavuutta maa- ja metsätalouteen sekä lisää alan tunnettavuutta ja verkostoitumista edistettiin yhteistyössä Maaseutuammattiin ry -verkoston toimijoiden kanssa järjestämällä mm. oppilaille ja opettajille yritysvierailuja.

Muut toimijat, järjestöt ja yhdistykset

Vesannolla toimii lukuisia kuntalaisten hyvinvointia edistäviä palveluja tarjoavia kolmannen sektorin toimijoita. Kunnan yhdistysrekisteriin on kirjattu 58 yhdistyksen/järjestön tiedot, jonka lisäksi omia palveluitaan tarjoavat seurakunta ja paikalliset yritykset. Muutamia esimerkkejä eri toimijoiden palveluista vuodelta 2017:

Vesannon ev.lut. seurakunta järjesti toimintaa eri muodoissa. Keskeisin toimintamuoto olivat jumalanpalvelukset, joiden lisäksi seurakunta järjesti erilaisia kerhoja ja piirejä kattavasti eri asiakasryhmille. Lisäksi seurakunta pyrki järjestämään tilaisuuksia eri toimijoiden, kuten koulun ja päiväkodin kanssa.

Sisä-Savon Diabetes ry järjesti yhdessä Kysterin diabeteshoitajan, Lions Club Vesannon ja tukensa antaneen lääkeyhtiön kanssa avoimen yleisöluennon Maailman Diabetespäivänä 14.11.2017 Vesannolla.

Kuuslahden kylätoimikunta järjesti noin 8 "kyläläiskokousta" ja 2 vuosikokousta sekä kahdet talkoot.

Vesannon MLL järjesti viikoittain Rymykerhon (koko perheen liikuntakerho). Vuonna 2017 kerhoa oli 30 kertaa ja niillä kerroilla kävijöitä oli yhteensä 251 aikuista ja 448 lasta. Perhekerhoa pidettiin yhteistyössä seurakunnan kanssa. Vuonna 2017 kerho toteutui 15 kertaa ja kävijöitä oli 73 aikuista ja 102 lasta. MLL järjesti myös diskoja, lastenjuhlan, hyvä joulumieli-keräyksen, joulumyyjäiset, vappujuhlat sekä isien ja lasten hoplop-retkiä.

Vesamäen Martat järjestivät askartelutoimintaa, osallistuivat Ahvenisen Joulumyyjäisiin, tekivät retken Jyväskylän käsityömessuille ja Rautalammin Peuran museolle sekä pitivät perinteisen muotinäytöksen Siskon puodin kanssa Vestorissa teemalla "Suomi 100 runoa ja musiikkia".

5 Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset

Kunnassa tehtiin linjaus, että aiempien vuosien keskeneräisiä tai tekemättä jääneitä raportteja ei ole järkevää enää tehdä loppuun, koska vuosia on kulunut jo useita, eikä niiden antama informaatio ole enää ajankohtaista. HYTE-työn raportointi aloitetaan nyt vuoden 2017 raportista. Tämä raportti on hyvin yleisluontoinen. Siinä esitellään HYTE-työn perusteet, HYTE-kerroin ja indikaattorit sekä kunnasta löytyvät eri palvelut ja vuoden 2017 aikana tehdyt toimet. Tällä raportilla ei sinänsä voida suunnitella tulevaa, koska vuosi 2018 alkaa olla jo lopussa. Keväällä laadittavassa vuoden 2018 raportissa HYTE-työhön voidaan syventyä paremmin ja vuoden 2019 raporttiin voidaan jo sisällyttää hyvinvointia ja terveyttä edistäviä suunnitelmia ja linjauksia. Raporttityöskentelyn haasteena oli eri toimijoiden osallistaminen. Sekä kolmannen sektorin toimijoilta että osalta kunnan viranhaltijoista oli hankala saada raporttia varten tarvittavaa aineistoa. Osa syynä oli se, että raportin asiat ovat jo vuoden vanhoja ja osa syynä se, ettei eri toimijoilla ole käsitystä siitä, mitä HYTE-työ on. Myös raportin laatimisen aikataulu saattoi olla liian tiukka. Vuoden 2018 raporttia varten edellytetään kaikilta toimijoilta suurempaa osallisuutta. Toimijoiden aktivointi ja osallistaminen on HYTE-yhdyshenkilön tehtävä.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kannalta kunnan tilanne on haastava. Laskeva väkiluku ja ikääntyvä väestö lisäävät painetta sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa. Lisäksi sote-uudistuksen valmisteluun liittyy jatkuvaa epävarmuutta. Lasten määrän vähetessä ja ikäihmisten määrän kasvaessa on syytä pohtia, millaisia palveluita suunnataan kullekin asiakasryhmälle ja miten resursseja kohdennetaan. Tuleva HYTE-kerroin on kannustin, joka tarjoaa kunnalle mahdollisuuden ja syyn tehostaa HYTE-työtään. Tervon ja Vesannon kuntien ensimmäinen askel oli yhteisen HYTE-yhdyshenkilön palkkaaminen. Yksi osa-aikaisesti työskentelevä ihminen ei kuitenkaan voi tehdä isoa muutosta, vaan kunnan kaikkien toimijoiden tulee yhdessä pohtia, suunnitella ja toteuttaa HYTE-työtä. Olennaista tulevaisuuden kannalta on ottaa kaikissa ratkaisuisissa ja toimissa huomioon kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden näkökulma. Laadukkaiden ja kustannustehokkaiden palveluiden varmistamiseksi tulee kunnan pohtia parhaat palveluiden tuottamistavat yhteistyössä julkisen sektorin eri toimijoiden, yritysten ja kolmannen sektorin kanssa. Avoin ja tiivis yhteistyö eri toimijoiden kanssa on pienen kunnan elinvoiman ja kuntalaisten hyvinvoinnin kannalta suuri mahdollisuus.

Oman haasteensa kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen tuo järjestöjen ja yhdistysten tulevaisuus. Kolmannen sektorin toimijoilla on iso rooli kunnan HYTE-työssä. Ne tuottavat laajasti kunnan palveluita tukevaa toimintaa. Tällä hetkellä tilanne on positiivinen, koska järjestökenttä on kattava ja se tarjoaa monipuolisia palveluita ja toimintaa. Useissa kolmannen sektorin toimijoissa aktiivinen jäsenistö on kuitenkin vähenemässä ja vanhenemassa. Nuorten aktivoiminen mukaan järjestötoimintaan on haastavaa johtuen osittain nuorten vähenemisestä ja osittain järjestötoiminnan kiinnostavuudesta nuorten silmissä. Tämä on haasteena niin valtakunnallisesti kuin alueellisesti. Voi hyvin olla, että osa järjestöistä ei enää vastaa nykypäivän tarpeisiin, jolloin nuoret eivät koe toimintaa osakseen. Kuten kunnalta niin myös järjestöiltä vaaditaan sopeutumista muuttuvassa toimintaympäristössä. Järjestötyön kehittämiseksi olisi suotavaa palkata jonkinlainen järjestökoordinaattori esimerkiksi Savogrow- tai Nilakka-alueelle. Järjestökoordinaattori voisi auttaa järjestöjä rahoitusasioissa ja viestinnässä, jotta toiminnan jatkuvuus voitaisiin turvata.

Pohjois-Savo on tutkimusten mukaan yksi Suomen sairaimmista maakunnista. Lisäksi mielenterveys- ja päihdeongelmia esiintyy valtakunnallisesti kaikkein eniten. Nämä ovat realiteetit, joiden pohjalta HYTE-työtä tehdään niin kunnissa kuin maakunnallisesti. Paljon työtä on tehtävänä, mutta toisaalta on hyvä, että ongelmat on tiedostettu ja niihin voidaan kehittää toimivia ratkaisuja. Pienen kunnan etu suhteessa isompiin on joustavuus. Palvelujen kehittäminen voidaan toteuttaa joustavammin, kun eri

toimijat ovat isompia kuntia tiiviimmin yhteistyössä keskenään. Talous luo aina omat realiteettinsa, mutta hyvinvointia ja terveyttä voidaan edistää hyvin pienillä ja halvoillakin ratkaisuilla. Ei ole järkevää tehdä suuria satsauksia yksittäisiin, mahdollisesti heikosti vaikuttaviin toimintoihin, vaan on kannattavaa kehittää ja kokeilla uusia toimintamalleja osana kunnan perustehtäviä. Jos kaikissa kunnan palveluissa satsataan laatuun ja kehittävään työotteeseen, alkaa tehty työ vaikuttaa myös kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä edistävästi.

OSA II HYVINVOINTISUUNNITELMA VUODELLE 2018

6 Kuntastrategian painopisteet ja linjaukset

Uusi kuntastrategia laadittiin vuoden 2018 aikana. Sitä käytetään vuoden 2018 raportissa.

7 Hyvinvointisuunnitelma

Suunnitelma vuosille 2017-2020

Panostetaan kuntalaisten hyvinvointiin huolehtimalla hyvistä palveluista, harrastusmahdollisuuksista ja asumispalveluista.

- Kohdentamalla resurssit oikein kuntalaisten tarpeiden mukaisesti
- Kehittämällä ennakkoluulottomasti sähköisiä palveluja
- Luomalla järjestöille, seuroille ja yhdistyksille hyviä toimintaedellytyksiä
- Ottamalla käyttöön uusia, innovatiivisia palveluiden tuottamistapoja
- Kiinnittämällä huomiota taajamien siisteys- ja kauneusarvoihin
- Tukemalla II asteen koulutuksen (lukion ja ammatillisen koulutuksen) saatavuutta aluella

--

OSA III VALTUUSTOKÄSITTELY

Hyväksytty valtuustossa osaksi toiminnan ja talouden suunnittelua: 17.12.2018

8 Raportin laatijat

Kertomuksen vastuutaho ja laatijat:

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä kunnassa vastaa kunnan johtoryhmä / hyvinvointityöryhmä, johon kuuluvat kunnanjohtaja Pasi Lievonen, perusturvajohtaja Anne-Leena Pellikka, hallinnollinen rehtori-sivistystoimenjohtaja Jaana Ruuskanen ja tekninen johtaja Juha Soininen.

Hyvinvointikertomuksen pääkäyttäjiä ja raportin laatijoita ovat Vesannon ja Tervon yhteinen HYTE-yhdyshenkilö Tervon kunnan varhaiskasvatuspalveluiden esimies Mikko Latvala ja Vesannon kunnan palveluohjaaja Anu Honkaselkä.

9 Raportin hyväksyminen

Raportti käsiteltiin ja hyväksyttiin:

Khall 17.12.2018 § 209

Kvalt 17.12.2018 § 49

Hyväksytty valtuustossa osaksi toiminnan ja talouden suunnittelua: 17.12.2018